

Influența culturală a unui nume propriu - Elena

Drd. Elena Mândrilă (Rotaru)
Universitatea „Al.I.Cuza” din Iași

Resumé: Depuis la Grèce antique, des personnalités mémorables, remarquables de l'humanité ont porté le nom Elena. L'influence du nom part de l'histoire et de la religion vers la littérature par l'intermède des perspectives collectives et l'imaginaire des sociétés. Ainsi, les auteurs ont donné vie à des personnages qui ont porté ce nom. Les variantes du nom, selon les pays qui l'ont adapté / adopté sont : Ileana, Hélène, Helen, Ilona, Eleonora. Elena signifie « la torche, la lumière et l'éclat du soleil, le feu sacré ». En grec, *Ἑλένη* est « la plus belle des mortelles ». La personne nommée Elena est susceptible d'être au centre des conflits et d'avoir la capacité de médier les conflits, elle étant chargée de la gestion des situations confuses.

Mots-clés: l'influence, l'imaginaire

1. Interculturalitate

Cultura reprezintă un ansamblu de concepții, de obiceiuri și de credințe care se statornicesc în timp în cadrul unor grupuri sociale sau naționale și care se transmit, prin viu grai, din generație în generație, constituind pentru fiecare grup social trăsătura lui specifică. Se referă la datini sau la informații reale / legendare, privitoare la fapte ori evenimente din trecut, transmise pe cale orală. **Comunicarea interculturală** are ecouri asupra tuturor aspectelor vieții umane, îndeosebi asupra artei (latură a umanității, semnificativă pentru evidențierea relațiilor dintre culturi). Istoria umanității a cunoscut multe expresii artistice majore, rezultate din coexistența unor universuri culturale diferite, artiștii înțelegând rapid cât sunt de profitabile asemenea schimburi culturale. În regiunile lumii unde diferite culturi au intrat în relație, uneori ca urmare a unui act de cucerire, fecunditatea creației artistice a reflectat interculturalitatea. Interculturalitatea descrie o apartenență multiplă și o zonă de mișcare naturală pe domeniul mai multor culturi, legitimată de libertatea circulației valorilor culturale și pusă în practică grație posibilităților infinite de îmbogățire și nuanțare a identității, în funcție de mediul cultural parcurs. Interculturalitatea reprezintă o situație de coeziune, de armonie, de întrepătrundere între culturi, de evoluție simultană și deschidere reciprocă, permițând pe de o parte menținerea și afirmarea valorilor proprii, iar pe de altă parte infuzarea altora noi, prin contactul cu valorile altor culturi.

2. Ipoteză

Prin lucrarea de față voi demonstra că vibrația sonoră a numelui și etimologia lui își pun amprenta asupra purtătorului. Astfel, indiferent că este vorba de o persoană, de o insulă, de un satelit sau de un personaj literar, forța onomastică nu este deloc neglijabilă în a contura trăsăturile deținătorului numelui. Pentru Elena, sunt de reținut atributele: *frumusețe fizică, căldură, impulsivitate, conflict, pasiune, manieră vulcanică de acțiune, amazoană, experiențe negative, infidelă*; toate construind un aliaj de *mit, basm, fantezie literară și realitate*.

3. Etimologie

Elena, nume de origine greacă, însemnând „rază de soare”, are mai multe variante, în funcție de poporul care l-a adoptat: *Ileana, Lena* (variante românești), *Hélène* (franceză), *Helen* (engleză), *Eleonora* (germană), *Ilona* (maghiară). *Elena* („heláne”) înseamnă „torță, făclie, lumina și strălucirea soarelui, foc sacru”, în cadrul sărbătorilor numite Heleneia, dedicate zeiței Artemis. În greacă, *Ἑλένη* este și „cea mai frumoasă dintre muritoare”. *Se presupune că Helene a fost o străveche divinitate indo-europeană a luminii solare. În credințele populare se consideră că Elena este apărătoarea împotriva fulgerului și a focului.* Persoana numită Elena este predispusă la a avea abilitatea de a media conflicte sau de a se afla în mijlocul conflictelor. Riscul pe care și-l asumă este că, după aplanarea unui conflict, cei implicați au tendința de a uita de unde a început și cum a fost rezolvat, iar cel care calmează situația este făcut țap ispășitor pentru tot ce merge prost în împrejurarea respectivă. Totuși, persoana numită Elena nu pare să-și învețe lecția, nici cu prețul a nenumărate experiențe negative, căzând mereu la mijloc în toiul unei discuții în contradictoriu și făcându-

se responsabilă pentru mersul încurcat al lucrurilor. Vocalele semideschise [e], vocala deschisă [a] și consoanele sonore, sonante [l], [n] conferă o pronunție melodică a numelui și o deschidere spre lume, un oarecare optimism persoanei numite Elena.

Ileana („răspunsul Domnului”) pare să fie o derivare specific românească de la Elena, căci nu se regăsește în forma identică la alte popoare. Ileana are o fire veselă și înclinație către romantism. În singurătate, meditația cu privire la evenimente și oamenii cu care vine în contact o acaparează, analizând în profunzime și cu multă implicare emoțională toate lucrurile care o afectează. Consideră că firea sa visătoare i-ar deranja pe alții, așa încât preferă să fie discretă cu privire la temele sale de meditație. Cuvântul, fiind sunet și lumină, vibrație și energie, își pune amprenta asupra celei care îl poartă. „Puterea rostirii numelui propriu, a mantrelor, puterea terapeutică a unor incantații (descânțece), sau a unor exclamații onomatopice de a genera consonanțe cu anumiți centri de energie și informație ai organismului, practica «alchimistă» de a cerceta mai întâi numele lucrului și apoi lucrul propriu-zis”¹ sunt fenomene de rezonanță sonoră. Numele cheamă sufletul pe care îl desemnează, iar pomenirea lui are o semnificație adâncă. „A chema numele unei persoane, a-l invoca înseamnă a o face prezentă”². Numele este cheia și chintesența persoanei, iar persoana cu toate particularitățile și energia sa este prezentă în nume.

4. Mitologie și religie

În *mitologia* greacă *frumoasa Elena* era fiica zeului Zeus și a Ledei, regina Spartei. Ea a fost răpită de Tezeu, dar adusă acasă de frații săi Castor și Polux. Tatăl ei pământesc a căsătorit-o cu Menelaos. Drept răsplată pentru troianul Paris, după arbitrajul favorabil în cazul „mărului discordiei”, Elena a fost *răpită* de acesta, cu încuviințarea zeiței Afrodita. Grecii au pornit *războiul* împotriva Troiei pentru a-l pedepsi pe Paris, fiul regelui acestei cetăți și *pentru a o recupera* pe Elena, regina Spartei. După ce Paris a murit în război, Elena s-a căsătorit cu unul dintre frații lui, Deiphobos, iar mai târziu s-a împăcat cu Menelaos, redevenindu-i soție. După o altă versiune, Elena s-ar fi căsătorit cu Ahile, învingătorul Troiei, și s-ar fi retras alături de el pe Leuke, o insulă de la marginea lumii.

Sfânta Împărăteasă Elena (255 – 330), fiica unui hangiu, s-a născut în Drepanom (în onoarea ei redenumit Helenopolis). Pentru că nu era de origine nobilă, *nu a fost soție legitimă* a împăratului Constantin. Totuși, în 306, Elena a fost proclamată *Augusta* de către fiul ei, Constantin cel Mare. În 312 a fost botezată și *a susținut activ* creștinismul. Evenimentul cel mai cunoscut legat de viața Sf. Elena este *descoperirea Sfintei Cruci*, pe care a fost răstignit Hristos. În 326, Împărăteasa Elena a vizitat Țara Sfântă, a construit bazilica din Bethleem și a proiectat o alta pe Muntele Măslinilor, la Eleona, pe care Constantin a construit-o apoi, în amintirea mamei sale.

5. Geografie, astronomie și istorie

Insula Sf. Elena, de *origine vulcanică*, este situată într-o regiune cu o *climă subtropicală* a Terrei, între Africa și Brazilia. A primit acest nume pentru că a fost descoperită în 18 august 1502, când în calendarul catolic se sărbătorește Sfânta Elena. Locul în care a fost exilat Napoleon Bonaparte, Sf. Elena este una din coloniile engleze. Cu vegetație luxuriantă, ape limpezi și o populație bogată de vietăți sălbatice, prin *frumusețea* ei insula creează turiștilor impresia că este paradisul pe Pământ. **Republica Elenă** (denumirea oficială a Greciei) este binecunoscută □ară din sud-estul Europei. Considerată leagănul culturii și civilizației occidentale, Grecia are o climă mediteraneană (în zona Atenei, cu ierni blânde și *veri călduroase, secetoase*), alpină în Grecia occidentală (muntele Olimp) și temperată (în zona Alexandroupolis, cu ierni umede, geroase și *veri călduroase*). Plajele care se bucură multe zile pe an de căldura soarelui justifică denumirea națiunii elene. Influența

¹ Traian D. Stănculescu, *La început a fost semnul. O altă introducere în semiotică*, Editura Performantica, Iași, 2004, pp. 146-147

² Daniela Șontică, *Prenumele este cheia persoanei*, în „Jurnalul Național”, Ediție de Colecție, 11 septembrie 2006, p. 6

culturală a acestui nume s-a exercitat și asupra unui satelit natural al planetei Saturn, descoperit în 1980 și denumit **Elena**.

În România anului 2006, conform datelor din Jurnalul Național, existau 696.322 de femei numite Elena. Descendentă boierilor și poezilor Văcărești, **Elena Văcărescu** (1864-1947) a primit premiul Academiei Franceze pentru debutul în volum, cu *Chants d'Aurore*, în 1886. În 1888, la revenirea în țară, a intrat în suita reginei Elisabeta a României, poeta Carmen Sylva. A devenit favorita reginei și *iubita prințului* Ferdinand, ceea ce a dus la *divergențe* în familia regală. Dar pentru că el trebuia să se căsătorească cu o fată din casa regală, cei doi s-au despărțit. A fost prima femeie admisă în Academia Română. **Principesa Ileana a României** (1909 – 1991) a fost fiica regelui Ferdinand și a reginei Maria. Principesa Ileana s-a căsătorit cu arhiducele Anton de Austria, *la presiunile fratelui* său Carol al II-lea. În 1944, ca să scape de persecuțiile naziștilor, s-a mutat de la Viena, în România, unde a locuit la Castelul Bran. În 1954 mariajul cu Arhiducele Anton s-a terminat prin *divorț*. Principesa s-a alăturat Bisericii Ortodoxe Române și a devenit *stareța* unei mănăstiri din Pennsylvania.

6. Literatură

Căile de acces spre personajul literar sunt lectura și spectacolul. Văzut ca o reprezentare mentală ghidată de indicațiile textului, personajul există ca „un orizont de conștiință, ca un subiect”³. Euripide a inventat o altă **Helena** decât cea pe care o știam din mitologie și din *Iliada* lui Homer. Elena (în carne și oase) a fost dusă de zeița Hera în Egipt, iar o Elenă-fantomă („un chip umflat cu aer”) a fost luată de Paris la Troia. Personajul lui Euripide se explică, încercând să arate lumii că nu ea a fost provocatoarea conflictului: „Nu i-am fost dată eu lui Paris, ci o imagine însuflețită, aidoma cu mine, pe care <Hera> a tăiat-o din văzduh”. După războiul troian, Menelaos o caută și o găsește pe Elena adevărată. Năluca ei, pe care o adusese din Troia, se evaporă spre cer. Ea și Menelaos reușesc să fugă cu o corabie, pe insula Elena, păcălindu-l pe fiul lui Proteu, care o voia de soție. Astfel, vina războiului nu mai cade asupra Elenei: „hotărârile lui Zeus <pe urmă> mi-au sporit amarul; el a iscat războiul între fiii solului Helladei și sărmanii frigieni, ca să despovăreze glia-mumă de gloata muritorilor, prea numeroasă și să-l vădească lumii pe cel mai viteaz hellen, <pe Achilleus>. Dar ceea ce troienii se mândreau să apere și forțele aheilor țineau să cucerească nu era trupul meu, ci doar un nume, <acela de Helena>”. În lamentațiile sale din piesa de teatru, Elena spune motivul vieții ei nefericite: invidia zeitelor pe *frumusețea* ei.

Luciano De Crescenzo reinterpretează ironic, jucăuș, *Iliada* și miturile Olimpului, în romanul *Elena, Elena, dragostea mea*. În „Cuvânt înainte” autorul amintește de jocul „troienii și aheii” din copilărie, izbucnirea „războiului” datorându-se unei fete **Elena**, *care l-a lăsat baltă pentru a ieși cu alt băiat*. Deși îi compusese o poezie („Elena, Elena, dragostea mea”), naratorul „a trăit” rolul lui Menelau. *Frumusețea fizică* a personajului creat de romancierul italian respectă mitul: „părul ei este blond, lung și mătăsos. Ochii ei – mai albaștri decât lacurile Parnasului. Coapsele ei par să fi fost făcute anume pentru a fi mângiate de mâini de bărbat”⁴. Autorul reia ideea lui Euripide („Elena e o nălucire, e un abur cu chip de femeie, zămislit de Hera doar pentru a distruge Troia”⁵), dar adaugă o interpretare personală, valabilă în toate timpurile: „Personaj ambiguu, mereu în cumpănă între *pasiune* și remușcare, Elena ne privește. Oricum, victimă sau vinovată, ea este unicul motor al lumii [...] Elena este esența feminității. Cel care a iubit vreodată știe despre ce vorbesc. Știe, de pildă, că nu a reușit niciodată, nici măcar pentru o clipă, să o posedze cu adevărat”⁶.

³ Vasile Popovici, *Lumea personajului*, Editura Echinox, Cluj-Napoca, 1997, p. 14

⁴ Luciano De Crescenzo, *Elena, Elena, dragostea mea*, Editura Univers, București, 1994, p. 37

⁵ *Ibidem*, p. 7

⁶ *Idem*

În *basmele* românești, **Ileana Cosânzeana** este o zână cu *părul de aur și ochii de azur*, o fecioară năzdrăvană, inițiată în magia binefăcătoare, având ca sfetnic și prieten un cal fabulos. E *foarte frumoasă* („la soare te puteai uita, dar la dânsa ba”) și *vitează, cu spiritul independent*, având *virtuțile militare ale amazoanelor*. În unele variante mitice, Ileana Cosânzeana se confundă cu zâna (sau împărăteasa) florilor, ca divinitate a primăverii: „*Ileana Cosânzeana, din cosiță floarea-i cântă, nouă împărății ascultă*”. Conform tradiției folclorice, ea este *răpită* de zmeu (balaur) și închisă într-un castel sau dusă pe Tărâmul Celălalt. Ea *este căutată* de Făt-Frumos, care trece prin multe încercări inițiatice, se bate cu zmeul, îl învinge și o eliberează. Basmul se încheie deseori cu înfăptuirea nunții și amândoi trăiesc fericiți până la adânci bătrâneți.

În romanul *Nunta în cer*, Mircea Eliade zugrăvește una și aceeași femeie, dar în diferite perioade ale vieții ei: **Lena** (pentru inginerul Barbu Hasnaș), **Ileana** (pentru scriitorul Andrei Mavrodin). Ea reprezintă pentru ambii bărbați *marea iubire* pe care nu o poți trăi decât o dată în viață. Inteligentă, educată, *atrăgătoare* încă de când era copilă, Hasnaș o cunoscuse în tren. O revede câțiva ani mai târziu, când îi este prezentată drept „ultima fecioară din secolul XX”⁷. La Veneția se îndrăgostesc și Hasnaș o ia de soție pentru că „dragostea ei este singurul lucru prețios”⁸ ce dădea un sens vieții lui. Numai că, după trei ani *divorțează* pentru că Lena nu voia să-i facă un copil. După câțiva ani de singurătate, Ileana îl cunoaște pe Mavrodin la o petrecere. El este atras de *frumusețea tristă, tulburătoare a ochilor ei mari*, de mijlocul ei neobișnuit de subțire, iar plenitudinea și desăvârșirea primului lor dans îi scoate din contingent, transfigurându-i. Cuplul experimentează „revelația unirii desăvârșite”⁹, Ileana devenind o călăuză în *eros*, în tainele cosmice, în metafizică. Fără a fi căsătoriți, ei trăiau o „nuntă în cer”, într-o lume transcendentă. *Dragostea o făcuse și mai frumoasă*, iar cunoașterea trupului și a sufletului ei îi revela lui Mavrodin propria ființă perfectă, ca în mitul androginului: „un mare Om — cosmic și viu — creștea din taina și cu trupul Ilenei”¹⁰. Artist, crezând mai mult în creație decât în procreație, el este părăsit de Ileana, care dorea o iubire roditoare. Cerându-i iertare Ilenei, Mavrodin încearcă prin titlu să-și justifice purtarea. Asumând destinul lui de „creator” în ordinea spiritului, scriitorul spera că „nunta” la care visa Ileana se va împlini totuși undeva, într-o lume transcendentă, în cer, *in aeternum*. Dacă ar fi putut afla acest lucru, probabil că Ileana l-ar fi înțeles. Ea trăise de la început nunta în cer: asta fusese „dragostea perfectă” (o nesfârșită beatitudine, un *raptus*, o desăvârșită unire, căreia nu-i lipsea nimic).

Dacă în *Nunta în cer* Eliade a zugrăvit doi bărbați și o femeie, în romanul *Noaptea de Sânziene* construiește un personaj masculin care iubește două femei. Ștefan Viziru este căsătorit cu Ioana, dar se îndrăgostește de **Ileana Sideri**, „ursita” lui, întâlnită într-o noapte magică de Sânziene. Ileana avea *ochii de un „verde deschis*, bătut în aur. Gura foarte roșie și dinții prea albi, strălucitori, pe care-i descoperea cel mai sfios zâmbet”¹¹. *Apariție siderală, misterioasă, de basm, inaccesibilă, corespondentă a arhetipului „frumoasei îndepărtate”*, Ileana *este căutată* de Ștefan, ca într-un labirint, într-un ciclu cosmic de doisprezece ani. Ștefan a căutat-o prin lume, pentru că a știut de la început, de când a zărit-o, că *o iubește* și că o va iubi toată viața. Ea este agent al destinului, partenera astrală a eroului, pe care îl întâlnește cu adevărat tot într-o noapte de Sânziene, în clipa morții, dilatată la dimensiunile eternității. Mașina ei, subiect de discuție când s-au întâlnit, devine, în final, în noaptea accidentului, Luntrea lui Caron.

⁷ Mircea Eliade, *Nunta în cer*, Editura Garamoond, București, p. 85

⁸ *Ibidem*, p. 106

⁹ *Ibidem*, p. 37

¹⁰ *Ibidem*, p. 37

¹¹ Mircea Eliade, *Noaptea de Sânziene*, Editura Minerva, București, 1991, vol. I, p. 6

Hortensia Papadat-Bengescu creează în romanul *Concert din muzică de Bach* personajul **Elena Drăgănescu-Hallipa**. Elena este o aristocrată prin natură și educație, cu gesturi fine, marcate de snobism, o ființă autoritară, convențională, uneori distantă și rece, inclusiv cu soțul ei (vestea spitalizării surorii ei este primită „ca o castelană medievală care are puteri judiciare asupra feudalității familiare în lipsă de șef bărbătesc”¹²). Ex-logodnica prințului Maxențiu le domină pe celelalte personaje, chiar și în mod indirect, prin insistența și interesul cu care revine în gândurile și conversațiile lui Nory, Mini și ale Linei. Melomana Elena este „stăpâna de casă cu *frumusețea* mai accentuată ca și caracterul”, o ființă „protocolară și rigidă de felul ei”¹³, cu fața calmă și părul negru. Personalitatea frumoasei Elena evidențiază un caracter echilibrat, o figură corneliană, de o corectitudine minuțioasă. Deși părea o femeie glacială, ambițiile-i artistice înlesnesc o apropiere de pianistul Victor Marcian. Sub impulsul *dragostei* discrete, al fascinației față de artist, Elena se modifică, trăind stări de fericire interioară, de beatitudine. Ea nu se mai poate domina, iar sentimentele îi provoacă surprize, dragostea și muzica intercon condiționându-se. *Simțirea îi subjugă rațiunea*, dar numai până când este sigură de reciprocitatea sentimentelor lui Marcian, pentru că, spre final, „din adâncul ei voința urca fermă, sigură de ea însăși”¹⁴.

Ileana din romanul *Adam și Eva* de Liviu Rebreanu dă numele capitolului VII al cărții, ea fiind a șaptea reîncarnare a sufletului-pereche pe care îl căutase Toma Novac. Căutarea perechii spirituale se derulase pe parcursul a altor șase încarnări, în diferite locuri și epoci. Toma o recunoaște pe Ileana de la prima vedere, deși ea se află la brațul soțului ei: „era într-o haină albă, cu pălărie albă [...] *Cârlionți blonzi* îi gâdilau obraji. Buzele surâdeau [...] privirile lor se găsiră. *Ochii ei erau verzi, mari*, cu o lumină tainică, moale și învăluitoare ca o îmbrățișare [...] glasul dulce și mătăsos”¹⁵. Deși fericirea găsirii jumătății perfecte a durat scurt timp pentru cei doi, iubirea lor a rodit. Totuși această regăsire a perechii divine („se cunoșteau dintru începutul-începuturilor și cunoștința era pentru eternitate”¹⁶) l-a costat viața pe Toma, fiind împușcat de soțul Ilenei.

În romanul *Pădurea spânzuraților*, Liviu Rebreanu plasează acțiunea între fronturile austro-ungar și românesc. **Ilona**, fata groparului Vidor, era o țărănuță unguroaică și știa puțin românește. De Ilona se îndrăgostește locotenentul Apostol Bologa, simțindu-se timid și zăpăcit. *Pentru ea, Apostol rupsesse logodna cu Marta*. Îi plăceau ochii ei mari, negri, buzele-i pline, glasul mângâietor, cu mlădieri de copil răsfățat. Cât timp fusese bolnav, Ilona îl îngriji, dovedind că iubirea nu ține cont de etnie. Fericirea lor nu dură mult, pentru că, după ce se logodiră, Bologa fu acuzat de dezertare și spânzurat.

Dimitrie Bolintineanu, a conturat în romanul **Elena** o figură angelică. Măritată la 16 ani cu un postelnic de 50 de ani, doar ca să-și asculte părinții, Elena era nefericită în căsnicie. Deși nu-și iubea soțul, îl respectase și își păstrase onoarea de dragul fetei, pe care o avea cu el. „Elena era o *frumusețe perfectă*: albă și cu părul umbros; gâtul ei părea tăiat de cel mai mare artist al antichității, în marmura cea mai fină a Italiei; gura mică, rumenă, se deschidea surâzătoare pe două rânduri de dinți mici, bine înșirați și albi ca laptele; o frunte potrivită; sprâncene bine pronunțate”¹⁷. Melomană, știind să cânte la pian, Elena citea *Le lys de la vallée*. Pentru calitățile ei morale, este invidiată de Zoe, care vrea să o compromită și urzește diferite planuri necurate. „Junie, frumusețe, spirit, creștere, simtimente delicate, toate le posedă în punctul cel mai înalt”¹⁸. Crezând în predestinare, Alexandru Elescu se

¹² Hortensia Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach*, Editura 100+1 Gramar, București, 1997, p. 126

¹³ *Ibidem*, p. 81

¹⁴ *Ibidem*, p. 238

¹⁵ Liviu Rebreanu, *Adam și Eva*, Editura Junimea, Iași, 1985, p. 219-220

¹⁶ *Ibidem*, p. 225

¹⁷ Dimitrie Bolintineanu, *Manoil. Elena*, Editura Gramar, București, 1993, p. 110

¹⁸ *Ibidem*, p. 94

îndrăgostește de ea și pregătește nunta lor, după divorțul de postelnic, dar Elena moare răpusă de ftizie.

Camil Petrescu, în romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* construiește treptat personajul **Ela** (ar putea fi o prescurtare de la Elena), pornind de la „idealul feminin” și ajungând la „femeia reală”. Ela este doar o emanație, ea apărându-ne doar prin ochii naratorului Ștefan Gheorghidiu. Portretul ei fizic se aseamănă cu acel al Elenei din Troia. Ela avea „atâta tinerețe, atâta frângere, atâta nesocotință în *trupul bălai* și atâta generozitate în *ochii înlăcrimați albaștri*”. La început studentă la Litere, realizează o căsnicie frumoasă și săracă, tipar de idealitate, cu un student la Filozofie. Moștenirea primită de la unchiul Tache îi influențează comportamentul Elei, trezind în ea porniri latente, din strămoși. Sub înrăurirea verișoarei Anișoara, Ela este acaparată de lumea mondenă, strălucitoare, găunoasă și se îndepărtează de idealul pe care îl admira orgolios Ștefan. *Escapadele ei mondene*, viața dusă dincolo de perimetrul conjugal, unde aparențele și esențele se întrepătrund, îl introduc pe soțul ei într-un iureș al bănuielilor din care nu are scăpare.

Helena (piesa de teatru *Visul unei nopți de vară* de Shakespeare) e blondă și înaltă, *îndrăgostită* nebunește de nestatornicul Demetrius, care o iubea pe bruneta și scunda Hermia. Aceasta, pentru că era obligată de tatăl ei să se căsătorească cu Demetrius sau să se călugărească, fuge cu iubitul ei Lysander. Demetrius și Helena îi urmăresc, dar în pădure, în noaptea magică a solstițiului de vară, spiridușul lui Oberon îi *încurcă* pe băieți și îi face pe amândoi să se îndrăgostească de Helena. Deși inițial o respingea, Demetrius o vede cu alți ochi după ce spiridușul Robin îl vrăjește: „*Helena! Zână! Chip dumnezeiesc!*” Cu ce pot ochii să-ți asemuiesc?/ Mai tulbure-i cleștarul, pasămite;/ Ți-s buzele cireșe pârguite,/ Ce-așteaptă o-nfocată sărutare/ Și neaua de pe Taurus îmi pare/ Mai neagră decât penele de țarcă,/ Fiindcă mâna ta mai albă-i parcă/ Dă voie gurii mele să-ți sărute/ Pecetea frumuseții ne-n trecute!”

Petru Dumitriu, în romanul *Cronică de familie*, creează personajul **Elena Vorvoreanu**, fiica Davidei și a lui Lăscăruș Lascari, pe care i-a *scandalizat*, când s-a măritat împotriva voinței lor. Elena avea „strălucirea unei *frumuseți* masive și blonde moștenite nu se știe de la care strămoș”¹⁹, „*ochi frumoși, verzu*”, iar „masele grele de *păr ca grâul* îi erau ridicate în sus de pe tâmplă și o încoronau de-a dreapta și de-a stânga cu două rulouri mari, strălucitoare”²⁰. Ea face parte din personaje animate de egoism, de cruzime, de răutate și stăpânire de sine. Fură bijuteriile de familie, își *părăsește* sora, lăsând-o în conacul acesteia, asaltat de țărani, în timpul răscoalelor din 1907. Mai târziu, temându-se că sora își va aminti, Elena o sufocă în somn cu perna.

David Lodge, în romanul *Gânduri ascunse*, dinamitează lumea universitară, aducându-i la suprafață dedesubturile. Personajul **Helen Reed** este scriitoare și suplinitoare pe o catedră de literatură, care află, după moartea soțului, că el a înșelat-o cu doctorandele sau asistentele lui. Se împrietenește cu familia unui coleg însurat (Ralph Messenger), cu care *are o aventură*, după ce află că soția acestuia îl înșală. Deși Helen trecuse de 40 de ani, *frumusețea-i fizică* ieșea în evidență și benzile pe care își înregistra Ralph cele mai ascunse gânduri, o dezvăluie ca o femeie foarte deșteaptă: „*misterioasă femeie*, isteată, prinde totul repede, interlocutor de temut, gata să-și apere opinia”²¹. Ea a provocat un *scandal* în universitate, deoarece s-a descoperit că ținea un jurnal în care își nota momentele pasionale ale aventurii, iar lui Ralph i-au fost descoperite înregistrările.

¹⁹ Petru Dumitriu, *Cronică de familie*, vol. I, Editura Fundației Culturale Române, București, 1993, p. 327

²⁰ *Ibidem*, p. 356

²¹ David, Lodge, *Gânduri ascunse*, 2003, Editura Polirom, Iași, p. 107

7. Concluzii

Personajele literare și persoanele cu numele Elena pe care le-am prezentat în această lucrare au traversat evenimente marcante, conflictuale, care le-au evidențiat personalitatea modelată, în oarecare măsură, de puterea numelui lor. Se constată, așadar, că influența culturală a numelui Elena a pornit din mitologie și istorie, pentru a ajunge în geografie, religie și literatură, prin intermediul mentalității popoarelor și a imaginarului colectiv. Astfel concepțiile despre Elena, s-au statornicit în timp în cadrul unor grupuri sociale și se referă la informații reale / legendare, privitoare la fapte ori evenimente din trecut, transmise pe cale orală / scrisă. Această comunicare interculturală între universuri culturale diferite a avut ecouri asupra aspectelor vieții umane, îndeosebi asupra artiștilor și a literaturii. În concluzie, numele Elena evidențiază libertatea circulației valorilor culturale, îmbogățindu-le și nuanțându-le identitatea, în funcție de mediul cultural.

Bibliografie:

Volume:

Bolintineanu, Dimitrie, *Manoil. Elena*, 1993, Editura Gramar, București
De Crescenzo, Luciano, *Elena, Elena, dragostea mea*, (trad. rom.), 1994, Editura Univers, București
Dumitriu, Petru, *Cronică de familie*, 1993, Editura Fundației Culturale Române, București
Eliade, Mircea, *Noaptea de Sânziene*, 1991, Editura Minerva, București
Eliade, Mircea, *Nunta în cer*, 1998, Editura Garamond, București
Euripides, *Rhesos, Troienele, Andromache, Helena, Orestes, Heraklizii*, (trad. rom.), 1996, Editura Univers, București
Ionescu, Cristian, *Dicționar de onomastică*, 2004, Editura Elion, București
Kernbach, Victor, *Dicționar de mitologie generală*, 1983, Editura Albatros, București
Lodge, David, *Gânduri ascunse*, (trad. rom.), 2003, Editura Polirom, Iași
Papadat-Bengescu, Hortensia, *Concert din muzică de Bach*, 1997, Editura 100+1 Gramar, București
Petrescu, Camil, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, 2009, Editura 100+1 Gramar, București
Popovici, Vasile, *Lumea personajului*, 1997, Editura Echinoc, Cluj-Napoca
Rebreanu, Liviu, *Adam și Eva*, 1985, Editura Junimea, Iași
Rebreanu, Liviu, *Pădurea spânzuraților*, 1989, Editura Albatros, București
Stănciulescu, Traian D., *La început a fost semnul. O altă introducere în semiotică*, 2004, Editura Performantica, Iași

Periodice:

Șontică Daniela, *Prenumele este cheia persoanei*, în „Jurnalul Național”, Ediție de Colecție, 11 septembrie 2006

Web:

ro.wikipedia.org/wiki